

Polisk innlærer

Oppgave kapittel 6

Bruk sjekklista i kapittel 6 og kunnskapen du har tilegnet deg i dette kapitlet til å analysere uttalen til innlæreren fra lydklippet.

Det følgende er et løsningsforslag og er ikke ment å være en fullstendig oversikt over uttalen til innlæreren:

1. Korrekt trykkplassering

Denne innlæreren har stort sett korrekt trykkplassering i ord.

Enkeltord: Et eksempel på korrekt trykkplassering i enkeltord er <salat>, uttalt [sa'la:t]. Et sted der trykket er på feil sted i ordet er i <glyserin>. I N1 vil trykket falle på siste stavelse, [glyse'ri:n], mens denne N2-taleren har trykket på første stavelse: ['glyserin].

Sammensatte ord: Eksempler på korrekt trykkplassering av både primærtrykk og sekundærtrykk er <telefonkiosken> - [telə'fun,çosken] og <supermarkedet> - ['super,markədə].

2. Korrekt vokallengde i den trykksterke stavelsen

Det er stor variasjon i uttalen av vokallengde. Under er noen eksempler:

Lang vokal uttales kort:

<poser> - N2: ['pusər], N1: [²pʰu:sər]

<rødsprit> - N2 ['rød,sprit], N1: [²rø,spri:t].

Kort vokal blir for lang:

<pariserloff> - N2: [pa'riser,lu:f], N1 [pa²ri:sə,ʌf]

Halvlang vokal: Enkelte ganger produseres en vokal som ligger mellom lang og kort. Lyden er transkribert som kort i transkripsjonen under, og det kommer av at vi ikke bruker halvlang som kategori i denne boka. I ordene <spiselig> og <mat> uttaler innlæreren vokalene som halvlange, vist med symbolet /·/ her:

<spiselig> - ['spi·seli]

<mat> - [ma·t]

Korrekt vokallengde: Det er også flere forekomster av korrekt vokallengde hos denne innlæreren, for eksempel i <liter> - ['li:ter].

3. Sammenkjedet tale

Flere steder er det god sammenkjeding av lyder i første del av ytringer. Sammenkjedingen av løpende tekst er god. Når innlæreren kommer til oppstillingen, ['meis 'ærtər 'gʊl,rʊtər 'bləm,kɔ:l o sa'la:t] kommer det naturlige pauser – slik det skal være.

Sammentrekning: Noen steder er det god sammentrekning av ord over ordgrenser hvor siste lyd i et ord og første lyd i det neste ordet uttales på samme sted. Et eksempel er <nødt til> - ['nøtil]

Glottal plosiv som opptakt: Ord som starter med vokal får ofte glottal plosiv /ʔ/ som opptakt. Eksempler er <Arne> - ['ʔarne], <utover> - [ʔʏt,over] og <er> [ʔær]. Dette bryter opp uttalen og den blir mindre sammenkjedet.

Retrofleksjer: Innlæreren har ikke retrofleksjer, og derfor blir det ikke sammenkjeding over ordgrenser der dette forekommer hos N1-talere med retrofleksjer. Et eksempel er der en N1-taler kunne sagt [dʌ æ¹nøt til], mens den polske innlæreren sier ['dʌ 'ʔær 'nøtil]. Det er ikke et krav i norsk å ha retrofleksjer da flere dialekter ikke har disse.

4. Talerytme

I dette klippet hører vi at rytmen er stavelsesbasert og at trykket som oftest faller på første stavelse. Et eksempel er denne ytringen: ['kan du dra 'ʔinom 'super,markədə po 'børøvik 'stran 'nor dʌ 'komer 'ʔʏt,over til 'hyta po 'lørðak]

En norsk uttale av denne ytringen kunne vært [kan dʌ¹dra: inom²sʌ:per,markede po²børø,vi:k,stan noqʌ²komer¹ʌ:t,o:ver til²hyta po¹lør:ðɑ:g]. Hvis vi sammenligner med den polske transkripsjonen, ser vi at flere ord får trykk hos den polske: ['kan] ['ʔinom] ['nor] og et ord får primærtrykk der det er sekundærtrykk i den norske transkripsjonen ['stran].

5. Intonasjon (som da ikke nødvendigvis inneholder tonelagsselementer)

Tonemer: Innlæreren har ikke kontrast mellom tonem 1 og tonem 2.

Intonasjonsenheter: Som vi så i forrige punkt, har innlæreren stavelsesbasert rytme, og dette har innvirkning på antall intonasjonsenheter (IE-er). Under er et eksempel på inndeling av IE-er i henholdsvis N1 og denne innlæreren. Vi ser at det i N1 er 5 intonasjonsenheter i denne ytringen, mens det hos innlæreren er 11, altså over dobbelt så mange.

N1 – 5 IE-er: Du er **nødt** til å | **kj**øpe noe | **spi**selig og en del | **and**re | **ti**ng

N2 – 11 IE-er: **Du** | **er** | **nø**til å | **kj**øpe | **noe** | **spi**selig | **og** | **en** | **del** | **and**re | **ti**ng:

N1	dʌ æ¹nøt til o²cø:pə nue²spi:seli o en del²andrə¹tiŋ
N2	'dʌ 'ʔær 'nøtil o 'çøpə 'nuə 'spiseli 'ʔo 'ʔen 'del 'ʔandrə 'tiŋk:

Oppgave kapittel 8

Gjør en analyse basert på lista på side 150 i boka. Bruk informasjon fra de andre kapitlene for å beskrive det du hører.

Det følgende er et løsningsforslag og er ikke ment å være en fullstendig oversikt over uttalen til innlæreren:

1. Lange pauser eller mangel på pauser i sammenhengende tale

Denne taleren har en god flyt uten lange pauser eller mangel på pauser. I oppramsing har hun for eksempel korrekt lengde. Noen pauser er overlange, men det skyldes sannsynligvis at hun leser teksten.

2. Vokallengde

Se fasit kapittel 6

3. Manglende eller ekstra lyder

Bortfall

Det er forekomst av bortfall av stavelse:

<verandaen> - N2: [ve'randən], N1: [væ¹randəən]

Ekstra konsonanter

Ord som starter med vokal får glottal plosiv som opptakt

<Arne> - N2: ['ʔarne], N1: [ʔɑ:ŋə]

/ŋ/ uttales som /ŋg/

<ringer> - N2: ['riŋger], N1: [ʔriŋgər]

Innlæreren har ikke retrofleksjer (men dette er heller ikke et krav) og uttaler dermed to lyder der N1 med retrofleksjer ville uttalt én.

<Bjørn> - N2: ['bjø:rn], N1: [bjøŋ]

4. Lydsustituisjoner

Vokaler

/ɑ/ uttales mer fremre, nærmere en /a/

Uttale av /ʉ/ som /u/

Men det er også tilfeller av hyperkorreksjon

<Arne> - ['ʔarne]

<gummistrikk> - ['gumi,stri:k]

<blomkål> - ['bləm,ko:l]

Konsonanter

/d/ finalt blir ustemt: /t/

Manglende aspirasjon

Men noen steder er det sterkere aspirasjon enn i N1

Uttale av /h/ er dorsal istedenfor glottal

<Nyrud> - ['ny:,rut]

<på, pai, par> [pɑ] ['pai] ['pa:r]

<saft> ['saft^h]

<ha> - [χɑ]

/g/ finalt blir også ustemt /k/, men merk her at ordfinal /g/ ikke uttales i N1

<brøddeig> - N2: ['brø:,dæik], N1: [ʔbrø:,dæi]

5. Feilaktig trykkplassering på ord- eller ytringsnivå

Se fasit kapittel 6, oppgave 1 og 5.

Oppsummering

Vurdering:

Uttalen til innlæreren er generelt lett forståelig. Det er noen områder som gir tydelig aksent, for eksempel en markert stavelsesbasert talerytme og variasjon i vokallengden.

Prioritering:

Korrekt vokallengde, spesielt må lange vokaler uttales

Aspirasjon

Unngå /ŋg/ i uttalen av /ŋ/

Unngå at stemte lyder blir ustemt i utlyd

Sammenkjeding – unngå [ʔ] som opptakt i ord som begynner med vokal

Hvis målspåksdialekten har retroflekser, kan dette også prioriteres om innlæreren ønsker det.

Transkripsjon

Her er en oversikt over transkripsjoner av en tenkt førstespråksuttale (N1) av teksten, og av den polske innlæreren i lydklippet (N2). Det er en bred transkripsjon, noe som blant annet betyr at den benytter seg av symbolene for de lange vokalene (se vedlegg 1 i boka).

N1	¹ hæi bjøŋ ² a:ŋə
N2	¹ hæi ¹ bjø:rn ¹ ʔarne

Hei, Bjørn Arne

N1	jæi ² ringer fra telə ¹ fu:n, ʧoskən p ^h o ¹ ny:, ru:d
N2	¹ jæi ¹ ringer fra telə ¹ fun, ʧosken po ¹ ny:, ru:t

Jeg ringer fra telefonkiosken på Nyrud.

N1	k ^h an dɛ ¹ dra: inom ² sɛ:pər, markədə p ^h o ² bø:rø, ui:k, stran noɖɛ ² k ^h omər ¹ ɛ:t, o:vər t ^h il ² hyta p ^h o ¹ lø:, dɑ:g
N2	¹ kan du dra ¹ ʔinom ¹ super, markədə po ¹ børøvik ¹ stran ¹ nor dɛ ¹ komer ¹ ʔɛt, over til ¹ hyta po ¹ lørɖak

Kan du dra innom supermarkedet på Børøvikstrand når du kommer utover til hytta på lørdag?

N1	dɛ æ ¹ ŋøt t ^h il o ² ʧø:pə nuə ² spi:səli o ən del ² andrə ¹ tɪŋ
N2	¹ dɛ ¹ ʔær ¹ nøtil o ¹ ʧøpə ¹ nuə ¹ spiselɪ ¹ ʔə ¹ ʔen ¹ del ¹ ʔandrə ¹ tɪŋk:

Du er nødt til å kjøpe noe spiselig og en del andre ting.

N1	ui ² trenɔr ¹ stæt ¹ ny:lun, t ^h æu o ² stu:rə ² øye, skrɛ:ər til ² heŋə, køya p ^h o uæ ¹ randaən,
N2	¹ ui ¹ trenɔr ¹ stærk ¹ nylun, tæu ʔo ¹ støre ¹ ʔøy, skrɛer til ¹ heŋ, gekøya po ve ¹ randən

Vi trenger sterkt nylontau og store øyeskruer til hengekøya på verandaen,

N1	² rø ₁ sprɪ:t glyse ¹ ri:n o ly ¹ nu:l
N2	'rød ₁ sprɪt 'glyserin o ly ¹ no:l

rødsprit, glyserin og lynol,

N1	nuən ² rælər ² çøkənpa ₁ p ^h i:r o ² gumi ₁ stri:k
N2	'nuen 'rælər 'çøkenpa ₁ pi:r ʔo 'gumi ₁ stri:k

noen ruller kjøkkenpapir og gummistrikk.

N1	av ¹ mɑ:t ² trenjər vi ¹ p ^h ai p ^h a ² ri:sə ₁ luf et p ^h ar ¹ li:tə ¹ ʃaft
N2	af 'mat 'trenjər vi 'pai pa ¹ rɪsər ₁ lu:f et 'pa:r ¹ li:ter 'saft ^h

Av mat trenger vi pai, pariserloff, et par liter saft,

N1	¹ me:l til ² brø: ₁ dæi ² brø:n ₁ ust ² ja:lsbærg ₁ ust
N2	'mel til 'brø ₁ dæk 'brø ₁ nust 'jarls ₁ berg ₁ ʔust

mel til brøddeig, brunost, jarlsbergost,

N1	² gæudɑ ₁ ust o nuə ¹ røt ² syltə ₁ t ^h øy jænə ² t ^h ytə ₁ bæ:r
N2	'gauda ʔust o nue 'røt ^h 'syltə ₁ t ^h øy jærne 'tyte ₁ bær

gaudaost, og noe rødt syltetøy – gjerne tyttebær,

N1	¹ jʊ:s et ¹ stu:t ₁ ¹ glas ² p ^h ulvər ₁ k ^h afə o et p ^h a:r ² p ^h u:sər to ¹ mɑ:t ₁ supə
N2	ʔ'jus ʔet 'sturt 'glas 'pølver ₁ kafə ʔo ʔet 'pa:r ¹ pusər tu ¹ mɑ:t ₁ supə

jus, et stort glass pulverkaffe, og et par poser tomatsuppe.

N1	av ² grøn ₁ sɑ:kər mo vi ha ¹ mais 'æʔər ² gul ₁ røtər ² blom ₁ k ^h o:l o sa ¹ la:t
N2	af 'grøn ₁ saker mo vi ʃa 'meis 'ærter 'gul ₁ røtər 'bləm ₁ ko:l o sa ¹ la:t

Av grønnsaker må vi ha mais, erter, gulrøtter, blomkål og salat.

Detaljerte kommentarer

I denne seksjonen finner du en detaljert (fonetisk) transkripsjon av opptaket. Her brukes alle tegnene som du kan finne i oversikten i vedlegg 1 i boka. I tillegg brukes tegnet /·/ om halvlange vokaler, vokaler som ligger mellom lang og kort

Etter transkripsjonen følger noen mer detaljerte kommentarer til transkripsjonen. Her er det nevnt flere områder enn de som ble trukket frem over.

Fonetisk transkripsjon

'hæi 'bjœ:m 'ʔa:rne

'jæi 'riŋgər fra telə'fun₁çoskən pə 'ny:₁rø:t

'kan du dra 'ʔinom 'søper, markədə po 'børøvik 'stran 'nor dæ 'komer 'ʔɛt, over til 'hyta po 'lørdak

'dæ 'ʔær 'nøtil o 'çœ-pæ 'nuæ 'spi-seli 'ʔɔ 'ʔen 'dæl 'ʔandræ 'tiŋk:

'vi 'trɛŋgær 'stærk 'nylun, tæu ʔɔ 'stœrɛ 'ʔœy, skræ-er til 'hɛŋ, gɛkœya po vɛ'randən

'rœ-d, spri-t 'glyserin ɔ ly'no:l

'nuen 'ræler 'çœkɛnpa, pi:r ʔo 'gumi, stri-k

af 'ma-t 'trɛŋgær vi 'pai pa'ri-ser, lu-f et 'pa:r 'li:ter 'saft^h

'mɛl til 'brœ, d-æik 'bræ-, nust 'jarls, berg, ʔust 'gauda, ʔust o nue 'rœt^h 'sylvtə, tœy jærne 'tytɛ, bæ-r

ʔ'jus- ʔet 'stu-rt 'glas 'pælvær, kafɛ ʔɔ ʔet 'pa:r 'pusær tu'ma:t, supə

af 'grœn, sa-ker mɔ vi ʔa 'mɛis 'ærter 'gɥl, rœtər 'blɛm, kɔ:l ɔ sa'la:t

Kommentarer

'hæi 'bjœ:rn 'ʔa-rnɛ

Minus

1. retrofleks er erstattes med /r/ + dental	['bjœ:rn 'ʔa-rnɛ]
2. Lange vokaler blir mellomlange	['ʔa-rnɛ]
3. Ord som starter med vokal får glottal plosiv som opptakt	['ʔa-rnɛ]
4. /ɑ/ uttales mer fremre /a/	['ʔa-rnɛ]
5. /ø/ uttales mer åpen – [œ]	['bjœ:rn]

Pluss

1. Korrekt trykkplassering	['bjø:rn 'ʔa-rnɛ]

Lytt etter

Uttale av /r/

'jæi 'riŋgɛr fra tɛlə'fun, çoskɛn pɔ 'ny:, rœ-t

Minus

6. Tydelig stavelsesbasert talerytme	
7. /ŋ/ uttales som /ŋg/	['riŋgɛr]
8. /d/ finalt blir ustemt: /t/	['ny:, ru-t]
9. Ingen aspirasjon	[pɔ]
10. /ɥ/ uttales litt mer bakre – [ɥ]	['ny:, rœ:t]

Pluss

2. Relativt tydelig diksjon	

3. Korrekt trykkplassering i sammensatte ord

[tɛlə'fun,çɔskən]

Vurdering: Lett forståelig, men tydelig aksent

'kan du dra 'ʔinom 'søper,markədə po 'børøvik 'stran 'nør dɛ 'kømer 'ʔɛt,ɔvɛr til 'hyta po 'lørðak

Pluss

11. Uttale av sammensatt ord

['søper,markədə]

Minus

4. Sammensatt ord uttales som to separate ord

['børøvik 'stran]

Lytt etter:

Glottal plosiv i opptakt

Hva skjer med final stemt plosiv

Lange vokaler

'dɛ 'ʔær 'nøtil o 'çø·pə 'nuə 'spi·seli 'ʔɔ 'ʔɛn 'dɛl 'ʔandrə 'tiŋk:

Pluss

12. Sammentrekning – identisk konsonant i koda og opptakt

['nøtil]

Minus

5. Fravær av tonelag 2

['çø·pə]

Lytt etter:

Vokalkvaliteter

'bi 'trɛŋgər 'stærk 'nylun,tæu ʔɔ 'støɛɛ 'ʔœy,skrɛ·ɛr til 'hɛŋ,gekœya po vɛ'randən

Pluss

13. Trykkplasseringer i ytring

Minus

6. Bortfall av stavelse

[vɛ'randən]

Lytt etter

Bruk av glottal plosiv

Diftonger

'rœ·d,spri·t 'glyseri·n ɔ ly'no:l '

nuen 'rɔlɛr 'çœkɛnpa,pi:r ʔo 'gumi,stri·k

Pluss

14. Markering av at ord er sammensatte

['çœkɛnpa,pi:r]

15. Uttale av /y/

['glyseri·n]

Minus

7. Halvlange vokaler

['rœ·d,spri·t]

8. Uttale av /ʈ/

['gumi,stri·k]

Lytt etter

Uttale av /ø/

af 'ma:t 'trɛŋgɚ vi 'pai pa'ri·sɛr,lu·f ɛt 'pa:r 'li:ter 'saft^h

Pluss

16. Vokallengde

['li:ter]

17. Tydelig aspirasjon i utlyd

['saft^h]

Minus

9. Aspirasjon mangler etter plosiv først i trykksterk stavelse

['pai , ['pa:r]

10. Stemt lyd blir ustemt finalt

[af]

11. Kort vokal blir halvleng

[pa'ri·sɛr,lu·f]

Lytt etter

Uttale av /ŋ/

/r/ + dental istedenfor retrofleks

'mɛl til 'brœ,d·æik 'brʉ·,nust 'jarls,berg,ʔust 'gauda,ʔust o nue 'rœt^h 'sylvtə,tœy jærne 'tytɛ,bæ·r

Pluss

18. Diftong

['sylvtə,tœy]

19. Skriftnær uttale

['brœ,d·æig]

20. Fremre, trang rundet vokal

['tytɛ,bæ·r]

Minus

12. Diftong

['gauda,ʔust]

Lytt etter

Retrofleks

Rundede vokaler

ʔ'jus· ʔɛt 'stu·rt 'glas 'pʉlver,kafɛ ʔɔ ʔɛt 'pa:r 'pusɛr tu'ma:t,supə

Pluss

21. Sammensatte ord

[tu'ma:t,supə]

22. Vokallengde, lange vokaler

['pa:r]

Minus

13. «i-aktig» start på uttalen av «jus»

14. Vokallengde, lange vokaler

['pusɛr]

Lytt etter

Aspirasjon

Uttale av /ɑ/

af 'græn,sa·kær mɔ vi χa 'meis 'ærtær 'gʌl,rœtær 'blʌm,kɔ:l ɔ sa'la:t

Pluss

- 23. God sammenkjeding av lyder i første del av ytringer
- 24. God separasjon av ord i oppramsing

Minus

- 15. Uttale av /h/ - dorsal istedenfor glottal [χa]
- 16. Diftong ['meis]
- 17. Hyperkorreksjon ['blʌm,kɔ:l]

Lytt etter

Final avstemming

Vurdering: Generelt lett forståelig, noen skjønnhetsflekker, tydelig polsk aksent
Markert stavelsesbasert talerytme

Prioritere: Korrekt vokallengde, lange vokaler må uttales
Uttale av retrofleks
Aspirasjon
Unngå /ŋg/ i uttalen av /ŋ/
Unngå at stemte lyder blir ustemt i utlyd
Sammenkjeding – unngå [ʔ] i ord som begynner med vokal
